

"Kezalik, insanın beş zahirî, beş bâtinî olmak üzere on tane hassası ve duygusu vardır. İnsan, bu duygularıyla ve keza cismiyle, ruhuyla, kalbiyle dünyanın her bir cüz'ünden istifade edebilir; mâni yoktur." izah eder misiniz?

Havass-ı hamse-i zahirî: Göz, kulak, burun, doku, dil olmak üzere beş duyudan oluşur. Bu duyuların her birisi bir aleme açılan pencere gibidir. İnsan bu pencereler ile o alemleri seyreder.

Göz penceresi ile alem-i mebsurat denilen görüntü alemini seyreder. Kulak penceresi ile alem-i mesmuat denilen sesler alemini işitir ve o alemden istifade eder. Burun ile alem-i şemime yani kokular alemine açılır vesaire.

Havass-ı hamse-i bâtına: Akıl, kalp, ruh, vicdan, latife olmak üzere beş iç duyudan oluşur. Bu duyular da tıpkı zahiri duyular gibi manevi ve gaybi alemlere açılan birer pencereler hükmündedirler.

Kalp, sevgi ve muhabbet alemine açılan geniş ve cami bir penceredir. Allah'ın cemal ve kemalatını kabul edip onunla coşan duygu kalptir.

Akıl, kainatın arka planında işleyen ince ve latif manaları görüp, onları açığa çıkaran bir vasıta. Yani mana aleminin bir anahtarı, bir rehberi konumundadır.

Ruh, alem-i ervaha açılan nurani ve latif bir duygudur. İnsan ruh penceresi ile ruhani alemler ile irtibat kurar.

Vicdan, manevi alemlerin esası ve haritası konumundadır. Hakikatlerin uçlarının temerküz ettiği cami bir aynadır. Hem ahlaki değerlerin, hem de doğruluğun ana üssü gibidir. İnsan yanılabilir, vicdan yanılmaz.